

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - קרית הבעש"ט פתח תקוה

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (ויקרא א', א')

בפסוק זה הפותח את ספר 'ויקרא' ואת פרשת 'ויקרא' מתעוררת השאלה הבאה :

השאלה המרכזית

לפי הידוע, ה' היה מדבר עם משה, והקול היה יוצא מקדש הקדשים מבין שני הכרובים ככתוב בפרשת 'תרומה' : "וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אַרְוֹן הָעֵדוּת, אֵת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות כ"ה, כ"ב). ומשה היה עומד בתוך אהל מועד ושומע את הקול היוצא מקדש הקדשים, כמובא בפרשת 'נשא' : "וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדַּבַּר אֱלֹהֵי מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל אַרְוֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים, וַיְדַבֵּר אֵלָיו" (במדבר ז', פ"ט).

ואילו כאן משמע, שה' דיבר אליו מאהל מועד. ומשמע, שמשה היה עומד מחוץ לאהל מועד, ושומע את הקול יוצא אליו מתוך אהל מועד. והרי הדברים, לכאורה, סותרים.

על סתירה זו בין הפסוקים כבר עמד רש"י בפרשת 'תרומה' וכך הוא מסביר את הסתירה : "ודברתי אתך מעל הכפרת - ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, זה המשכן מחוץ לפרכת. נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (במדבר ז', פ"ט) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו' משה היה נכנס למשכן, וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד".

כלומר, אכן הכתובים מכחישים זה את זה, ולפי הכלל המופיע בשלש עשרה מידות של ר' ישמעאל, בא הכתוב השלישי ומכריע ביניהם, שמשה היה נכנס לאהל מועד ושומע את הקול היוצא מבין שני הכרובים.

אבל, בכל זאת יש לשאול, מדוע באמת מובאים בתחילה שני כתובים המכחישים זה את זה, ואז מובא פסוק שלישי שיכריע ביניהם, למה לא מובא בכל המקרים הנוסח הסופי שבכתוב השלישי בכדי שלא תהיה כלל סתירה בין הכתובים הראשונים?

שיטת 'אבן עזרא' - אין סתירה בין הפסוקים - על הפסוק בפרשת 'תרומה' הוא אומר : "ונועדתי - לא אבין איך יכחיש זה הפסוק. פסוק וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. כי אהל מועד שם כולל את המשכן ואת כל אשר בו ואין צורך למכריע". וזה נכון שהשם 'אהל מועד' כולל את כל המשכן, אך בכל זאת יש לשאול, מדוע בפרשיות 'תרומה' ו'נשא' בא תיאור מדויק שה' מדבר אל משה מבין שני הכרובים, ואילו כאן בפרשת 'ויקרא' נאמר בצורה כללית 'מאהל מועד' מונח שיכול להטעות אותנו ולחשוב שהוא דיבר מאהל מועד שמחוץ לפרכת ולא מבין שני הכרובים.

רעיון מרכזי

ונראה לומר, שהכתוב הראשון שבפרשת 'תרומה' אומר את התוכנית העתידית שתהיה בצורה קבועה, שמשה יהיה באוהל מועד וישמע את הקול מבין שני הכרובים. ובפרשת 'ויקרא' מדובר על אירוע זמני שקרה מיד לאחר הקמת המשכן שהענן כסה את כל אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן, ואז משה נכנס לתוך הענן אך לא לתוך אהל מועד, והקול יצא מאהל מועד. ובכדי שלא נטעה לומר שזה יהיה המצב הקבוע, לכן חוזר בפרשת 'נשא' ומכריע, שבאופן תמידי יהיה משה בתוך אהל מועד וישמע את הקול מבין שני הכרובים.

וכן רבי יוסף בבור שור' בפרשת 'תרומה' אומר : "ונועדתי לך שם - מבין שני הכרובים ממקום שהלוחות שם, כדכתיב "וישמע את הקול מדבר אליו וגו'". והאי דכתיב "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" - הכי קאמר - מאהל מועד היה שומע הקול כשהיה חוץ לאוהל, וכשהיה תוך האהל היה הקול בא אליו מעל הכפרת כדכתיב "ובבא משה אל אהל מועד". כלומר, שני הפסוקים שלכאורה מכחישים זה את זה, מדברים על מצבים שונים. כאשר משה היה בתוך אהל מועד, אז היה שומע את הקול יוצא מבין שני הכרובים. ואילו כאשר משה היה מחוץ לאהל מועד, היה שומע את הקול יוצא מאהל מועד.

אם כן, לפי דבריו משמע, שכאן משה היה כל הזמן לגמרי מחוץ לאהל ושמע את כל דברי ה' מאהל מועד. ואילו לפי הרעיון המרכזי, משה היה בתחילה מחוץ לענן שהקיף את אהל מועד, ולאחר שה' קרא לו, הוא נכנס לפני הענן, אך לא נכנס לתוך אהל מועד, כי כבוד ה' מלא את המשכן, ושמע את דברי ה' מאהל מועד.

ולפי זה נסביר, את המידה הזו של שני כתובים המכחישים זה את זה, שאין לומר שבאמת ישנה סתירה בין הכתובים ובא הכתוב השלישי ומכריע כאחד הכתובים, ויוצא שהכתוב השני נסתר ואינו נכון. ח"ו לומר כן, כי כל הכתוב בתורה הוא אמת לאמיתו. אלא הכתוב השלישי הוא המכריע ומתאר את המצב הרגיל, ואילו הכתוב השני מתאר מצב זמני שקרה ולא מצב קבוע.

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו"

לחידוק הרעיון הנ"ל, נראה שיש לברר את פשר כפל הפעלים גם 'ויקרא' וגם 'ויאמר', שהרי היה אפשר לקצר ולכתוב כרגיל : "וידבר ה' אל משה לאמר".

רש"י מסביר שלכל הדברות ולכל האמירות ולכל הציוויים קדמה קריאה לשון חבה (יומא ד' ויקרא ר"י) לשון שמלאכי השרת משתמשים בו שנא' (ישעיה ו) וקרא זה אל זה. ואפשר להבין, שרש"י אומר כאן שני דברים : שלפני כל דיבור ה' קרא למשה. ושהלשון 'ויקרא' היא לשון של חיבה, ולא 'ויקר' כמו אצל בלעם. ואפשר לומר, שגם הקריאה עצמה לפני הדיבור מראה על חיבה למשה.

וכמו שמובא ב'מדרש רבה' (ויקרא פרשה א פסקה ז) : "ויקרא אל משה... משל למלך שצוה את עבדו וא"ל בנה לי פלטין על כל דבר ודבר שהיה בונה היה כותב עליו שמו של מלך... לימים נכנס המלך לתוך פלטין על כל דבר ודבר שהיה מביט היה מוצא שמו כתוב עליו, אמר כל הכבוד הזה עשה לי עבדי ואני מבפנים והוא מבחוץ קרא לו שיכנס לפני ולפנים. כך בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עשה לי משכן על כל דבר ודבר שהיה עושה היה כותב עליו כאשר צוה ה' את משה, אמר הקדוש ברוך הוא כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ, קרא לו שיכנס לפני ולפנים לכך נאמר ויקרא אל משה".

ובמס' **יומא'** (ד' ע"ב) לומדים מכאן גם דרך ארץ בין אדם לחברו : **ויקרא** אל משה **וידבר**. למה הקדים קריאה לדיבור, לימדה תורה דרך ארץ שלא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורהו. מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רבי חנינא לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורהו".

ונראה לומר בפשטות, שבסוף הפרשה הקודמת בפרשת **פקודי'** נאמר שמושה לא היה יכול להיכנס לאהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן. ולכן, ה' היה צריך לקרא לו, ובזה נתן לו כוח לבא, ואח"כ דיבר אתו ולכן נאמר בתחילה **ויקרא'** ואח"כ **וידבר'**. וכן אומר **רבי יוסף בכור שור'** : **ויקרא** אל משה. לפי שנאמר בסוף הספר - **ו**כבוד ה' מלא את המשכן ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד", **הוצרך לקרותו וליתן לו רשות ליכנס**. וכן מצינו בהר סיני כשכיסהו הענן כתב - **ויקרא** אל משה ביום השביעי מתוך הענן".

אך רעיון זה נסתר מדברי **רש"י'** שמביא **מ'ספרא'** שהקריאה לא היתה רק כאן אלא בכל מקום שה' דיבר עם משה קדמה קריאה לדיבור, ודבר זה נלמד מבניין אב : **"לא** אם אמרת בדבור הר סיני שהוא לכל ישראל תאמר בדבור אהל מועד שאינו לכל ישראל. הרי אתה דן מבניין אב... הצד השהו שבהן שהן דבור מפי קדש למשה. והקדים קריאה לדבור. **אף כל מה שהוא דבור ומפי קדש למשה הקדים קריאה לדבור"** (ספרא פרשת ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא א'). **כלומר**, שלמרות שלא בכל מקום נאמר **ויקרא'** בכל זאת לומדים מכאן בבניין אב שבכל מקום קדמה קריאה לדיבור למרות שלא נאמר שם **ויקרא'**.

אך אפשר לתרץ, שיש לחלק בין הפסוק שלנו לבין כל שאר הדברות, האמירות והציווים. שבפסוק שלנו, ה' היה צריך לקרא למשה, כי משה לא היה יכול להכנס בגלל הענן וכבוד ה', וזו היתה סיבה מקומית. ולאחר הדיבור הזה, המשיך ה' לנהוג במנהג זה שהוא גם דרך ארץ לרבים, שלפני כל דיבור הוא קדם לקרא למשה גם במקרים שהענן לא כסה את אהל מועד.

לאן בא משה בעקבות קריאת ה'

אפשרות א' - משה בא לתוך הענן שכיסה את אהל מועד מכל צדדיו, ולא נכנס לתוך אהל מועד ונשאר מחוצה לו, וכפי שהעלינו לעיל. **אפשרות ב'** - שנכנס לתוך אהל מועד.

על פי **אפשרות א'** נוכל להסביר את הפסוק כמשמעו : **"וידבר ה' אליו מאהל מועד"**, שמושה נכנס לתוך הענן, ועמד מחוץ לאהל מועד, וה' דיבר אליו מאהל מועד, שהרי כבוד ה' מלא את המשכן, כלומר שכן בכל רחבי אהל מועד.

אך על פי **אפשרות ב'** שמושה נכנס לתוך אהל מועד אז נצטרך להסביר, מדוע נאמר שה' דיבר אליו **מאהל מועד'** ולא **באהל מועד'**. ועוד, איך משה נכנס לתוך אהל מועד אם כבוד ה' מלא את המשכן. אלא אם נאמר, שכבוד ה' עזב את אהל מועד ונכנס לתוך קדש הקדשים, למרות שפרט זה לא מובא בפסוק. וכך סובר **אבן עזרא'** שאומר : **"וטעם ויקרא אל משה אחר ולא יכול משה שהכבוד קראו מאהל מועד שיבוא שם ושם ידבר עמו והכבוד לפני מהפרכת ושם היה משה נכנס כי כן כתוב וזה טעם ותמונת ה' יביט"**.

אך נוכל שוב להקשות, מדוע נאמר שה' דיבר אתו מאהל מועד, ולא נאמר שדיבר אתו מבין שני הכרובים ככתוב בפרשיות **תרומה'** ו**י'נשא'**. ואין לומר, שרק הקריאה למשה שיכנס באה מאהל מועד, ואילו כל הדיבור אח"כ היה מבין שני הכרובים, כי מיד לאחר סיום פסוק א' שבו נאמר : **"וידבר ה' אילו מאהל מועד לאמר"** בא פסוק ב' שמתחיל : **"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם"**, ומשמע שגם דברים אלו שמע מאהל מועד ולא מבין שני הכרובים.

ירש"י' מביא **מ'ספרא'** שלומד מהביטוי - **מאהל מועד** : **"מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל**. יכול מפני שהקול נמוך ת"ל (במדבר ז') את הקול. מהו הקול הוא הקול המתפרש בתהלים קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים. א"כ למה נאמר **מאהל מועד** - **מלמד שהיה הקול נפסק**, כיוצא בו (יחזקאל י', ה') וקול כנפי הכרובים נשמע **עד החצר החיצונה**, יכול מפני שהקול נמוך ת"ל (שם) כקול אל שדי בדברו. א"כ למה נאמר (שם) **עד החצר החיצונה** - שכיון שמגיע שם היה נפסק".

ויש להבין, איך לומדים מהביטוי **מאהל מועד'** שהקול לא היה יוצא מחוץ לאהל מועד, הרי בפשטות המובן הוא הפוך, שה' דיבר אליו מאהל מועד אז הקול כן יצא החוצה. ואדרבא, אם היה כתוב **באהל מועד'** אז באמת היתה הכוונה שהקול היה נשמע רק **בתוך אהל מועד** ולא מחוצה לו.

ועוד, איני מבין את הדוגמה מספר **יחזקאל'**, הרי שם נאמר במפורש - **עד החצר החיצונה**, אז ברור שהקול לא יצא החוצה מהחצר הפנימית. אך אצלנו כתוב שה' דיבר מאהל מועד, אז איך לומדים מזה, שהקול לא יצא החוצה מאהל מועד?

ובכל מקרה, משמע **מ'רש"י'** שאחז **באפשרות ב'** שמושה נכנס לתוך אהל מועד, שהרי הקול לא היה יוצא מחוצה לו. וכן משמע ממדרש **תנחומא'** (ויקרא פרק א') : **"שנא' (יואל ב') כי עצום עושה דברו זה צדיק שעושה רצון יוצרו. ואיזהו זה משה שאמר לו הקב"ה עשה לי משכן ועמד ונזדרז ועשה משכן והיה עומד מבחוץ שהיה מתירא לבא אל אהל מועד שני (שמות מ') ולא יכול משה לבא אל אהל מועד. אמר הקב"ה - אינו דין שמושה שעשה את המשכן יהא עומד מבחוץ ואני מבפנים אלא הריני קורא אותו שיכנס לפיכך כתיב ויקרא אל משה"**, ומשמע שנכנס לתוך אהל מועד.

בעל **'הכתב והקבלה'** סובר, ש'אהל מועד' כאן הוא המשכן מחוץ לפרוכת, והאות מ"ם - מאהל מועד, אינו מתאר את המקום שממנו הדבור יוצא, אלא מתאר את הענין שעליו ידבר, כי מכאן ואילך הדבור הוא מעניני קרבנות הנעשים באהל מועד, כאילו אמר **מאהל מועד'** - מעניני אהל מועד. ומצא לזה אסמכתא במכילתא דרשב"י (ויקרא ד' ב') וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, מאי אמר ליה, מאהל מועד, מעסקי אהל מועד".

פסח כשר ושמח לכולם. בשבועיים הבאים לא יצא הגיליון השבועי.

לע"נ הנרצחים והחללים, לרפואת כל הפצועים, להחזרת כל החטופים, ולהצלחת צה"ל וכל עם ישראל, בעזרת ה' תשועת ה' כהרף עין. ביחד ננצח.

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד מוקדשים לע"נ : ר' ישראל יצחק בן יעקב קנר ז"ל. ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנוס ז"ל. ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

עברנו ללמוד בבית הכנסת 'קהל חסידים'. ניתן להצטרף גם לדרך הזום, וגם לדרך הטלפון, לפרטים נא לפנות למייל למטה. שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת פסחים. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון צמייל, גם צמהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net